

Проф. др Зоран Миладиновић
Правни факултет, Универзитет Ниш

Заштита инвестиција у интелектуалну својину у Србији¹⁾

Резиме

У раду је обрађено питање заштите инвестиција које се улажу у интелектуалну својину у Србији. Аутор у раду најпре указује и тако појасњава конкретним подацима да је улагање у интелектуалну својину данас најскућља али истовремено и најпрофитабилнија инвестиција. Због чињенице да се крајом интелектуалне својине остварује огроман нелегалан профит на међународном нивоу усвојен је TRIPS који обавезује државе чланице да националним законодавством свим облицима правне заштите (кривичном, грађанскоправном и управним мерама) обезбеде правну заштиту интелектуалне својине. У том смислу Србија је током 2005 и 2006. године усвојила низ закона у којима су скоро уједињени имплементирани принципи садржани у одредбама TRIPS и регулативи ЕУ. У том смислу аутор закључује да ипак се правног оквира тиче инвеститори који улажу у интелектуалну својину у Србији могу бити сигурни да су њихова права заштићена у складу са међународним и европским принципима. Остaje да се усвојена законска решења у пракси и примењују.

Кључне речи: инвестиција, интелектуална својина, крађа, кривично-правна заштита, царинскоправна заштита, инспекцијска заштита.

1. Овај рад представља резултат истраживања на пројекту "Приступ правосудју- инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије" бр. 149043Д, који финансира Министарство науке и заштите животне средине Републике Србије.

Уводне напомене

Инвестирање у интелектуалну својину данас се сматра једном од најскупљих, али истовремено и најпрофитабилнијих инвестиција. Најскупља због тога што се у стварање интелектуалних добара (проналазака, дизајна, ауторских дела и др.) ангажује најкреативнији људски потенцијал, огромна финансијска средства и велико време. Профитабилност инвестирања у интелектуалну својину, произилази из чињенице да се предмети заштите интелектуалног стваралаштва данас користе у огромној количини, што је резултат савременог начина привређивања, који се више не одвија на ограниченом простору унутар граница националних држава. Да је инвестирање у интелектуалну својину данас најпрофитабилнији вид инвестирања показују неки конкретни подаци.²⁾ Чињеница да се од интелектуалне својине остварује огроман профит (уступањем права на искоришћавање интелектуалних добара-од уговора о лиценци) неминовно доводи до настојања да се на сваки могући начин искоришћавање предмета заштите интелектуалног стваралаштва остварује без сагласности субјекта права, другим речима без закључивања уговора о лиценци, односно брз плаћања одговарајуће накнаде. Ова појава је одувек била присутна и позната инвеститорима у интелектуално стваралаштво, а у праву интелектуалне својине позната је као кривотворење и пиратерија или народним језиком речено *крађа интелектуалне својине*. Кривотворењем и пиратеријом остварује се енормна зарада, чак већа и од трговине опојним дрогама,³⁾ а носиоци права интелектуалне својине због тога трпе велике губитке.⁴⁾ Постоје подаци да се од профита који се остварује крађом интелектуалне својине финансирају и активности терористичких организација.⁵⁾ Док су у прошлости углавном кривотворени луксузни и скупи производи, данас листу кривотворене и пиратске робе чине сви могући производи: средства за личну хигијену, резервни делови за аутомобиле, хемикалије за пољопривреду, делови за авионе, фармацевтска и медицинска средства, ви-

2. У САД у 2000. години 30% прихода великих компанија остварено је продајом материјалних добара а 70% од интелектуалне својине. Сматра се да је у земљама ЕУ током 90-тих година највећем привредном расту допринео технолошки развој. Процењена тржишна вредност жига (робне марке) Корпорације Микрософт у 2003. години, износила је 65,1 милијарди долара, а бруто национални доходак пет земаља Западног Балкана (Албаније, БиХ, Македоније, Хрватске и СЦГ) износила је у истој години 45,2 милијарди долара. Само за првих пет дана приказивања филма "Хари Потер" продуцент је инкасирао 93,5 милиона долара.
3. Подаци говоре да на 50.000 евра уложених у трговину опојним дрогама, нелегални профит је 10.000 евра, а ако се иста сума новца уложи у производњу пиратских CD-ова, зарада је 450.000! www.bsa.org.
4. Примера ради, финансијски губици само произвођача софтвера у 2002. години, због нелегалног коришћења њихових интелектуалних добара (рачунарских програма) износили су 12,6 милијарди долара. www.bsa.org.
5. "Постоје докази да се терористичке групе финансирају од прихода које остварују крађом интелектуалне својине. Због тога пиратерија мора бити посматрана као веома озбиљан злочин са тешким последицама по јавну безбедност".- Роналд, К. Нобл: Генерални секретар Интерпола.- www.novine/arhiva/

део и аудио касете, филмови, компјутерска опрема, чак и црквени календари.⁶⁾ Посебно забрињава чињеница (због највеће опасности) да је кривотворење присутно у производњи фармацеутских и медицинских средстава.⁷⁾

Када се проблем крађе интелектуалне својине посматра у оквиру ЕУ ситуација је такође забрињавајућа. Подаци говоре да је у 2005. години, међу земљама ЕУ Италија заузимала прво место по распрострањености кривотворења и пиратерије. Подаци такође говоре да кривотворење и пиратерија сваке године Француску, као једну од земаља чланица ЕУ, коштају преко 40.000 радних места, док се за целу Унију та бројка процењује на око 100.000 радних места. Зато земље ЕУ посећују посебну пажњу заштити права интелектуалне својине о чему сведочи податак да је у овој области усвојено више аката различитог ранга.

Питање адекватне правне заштите инвестиција уложених у интелектуалну својину, одувек се постављало као централни проблем. На њему се радило стално, како на међународном, тако и на регионалном нивоу.⁸⁾ Међутим, за даље инвестирање у интелектуално стваралаштво, питање адекватне заштите инвестиција уложених у интелектуалну својину постало је данас питање од *прворазредног значаја*.

У том смислу у последњих неколико година, под утицајем економски најразвијенијих земаља, уследила је изузетна активност на усвајању одговарајућих међународних стандарда правне заштите права интелектуалне својине, при чему се приступило сасвим другачијем начину правног регулисања заштите права интелектуалне својине у односу на досадашња решења.

1. Правни оквир заштите инвестиција у интелектуалну својину на међународном нивоу

Крајем деведесетих година двадесетог века, под утицајем САД, Јапана и земаља чланица ЕУ које су истицале да њихови субјекти трпе највеће губитке због недовољне заштите права интелектуалне својине у свету, 1994. године је усвојен Споразум о трговинским аспектима права интелектуалне својине (*Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights-TRIPS*). TRIPS чини Анекс 1Ц Споразума из Маракеша, којим је основана Светска трговинска организација (СТО). TRIPS је ступио на снагу 1. јануара 1995. године, и то је данас најзначајнији међународни акт који прописује стандарде заштите права интелектуалне својине.

Опредељење да се на међународном нивоу усвоји документ који би за државе чланице СТО садржао *обавезујуће* принципе да националним законодавством на адекватан начин уреде заштиту права интелектуалне својине, стоји у чињеници да дотадашњи систем заштите интелектуалне својине путем међународних конвен-

6. Само у 2005. години у Србији је заплењено 89.000 пиратских црквених календара.- Новости, 24. март 2006.

7. Преглед, Београд, од 5.маја 2003. године, страна 7.

8. Катарина Дамњановић: Политика Европске уније у борби против фалсификовања и пиратерије.- Право и привреда 5-8/2005, стр. 678.

ција, као што су Париска конвенција за заштиту индустријске својине (ПК), Бернска конвенција о заштити књижевних и уметничких дела (БК) и Римска конвенција о заштити уметника извођача, произвођача фонограма и установа за радио дифузију (РК), није био довољан из више разлога.⁹⁾

Зато је било потребно усвојити један универзални међународни документ о заштити права интелектуалне својине, који би имао највећи могући степен обавезности за највећи број држава (скоро све). Да би се то постигло, морало се приступити усвајању таквог документа у оквиру неке међународне организације чије деловање има утицаја на највећи могући број држава. Као најпогоднија међународна организација у оквиру које би то било могуће учинити одабран је тадашњи Општи споразум о царинама и трговини—GATT, из кога је настала данашња СТО.

Према одредбама TRIPS, државе чланице су обавезне да националним законодавством пропишу одговарајуће санкције (грађанскоправне, кривичне и управне), односно да пропишу одговарајуће кривичне санкције (новчане казне и казне затвора) када се искоришћавање туђег права интелектуалне својине врши *свесно и на комерцијалној* основи, као и да царинским прописима предвиде мере којима ће спречити улазак кривотворене робе на своје тржиште. При томе се сугерише да кривичне санкције треба да буду довољно високе да делују одвраћајуће од посезања за крађом интелектуалне својине. Као гаранција да ће се у томе успети стоји чињеница да је Савет за спровођење TRIPСа овлашћен да надзире његово спровођење и да, према држави која не обезбеди заштиту права интелектуалне својине у складу са принципима TRIPСа, *има право да уведе трговинске санкције.*

Оно што је гаранција да ће сведржаве, или највећи број њих донети прописе који ће се заснивати на принципима TRIPS-а јесте чињеница да *ниједна држава не може постојати чланица СТО уколико заштитиу права интелектуалне својине на својој територији не уреди у складу са принципима које прописује TRIPS.*

Ради елиминисања могућности да се на одредбе TRIPСа ставе резерве у завршним одредбама (чл. 65-66) предвиђено је да земље у развоју и земље које су у процесу преласка са централнопланске на тржишну привреду, имају рок од 4 године, од дана ступања на снагу TRIPСа, за усаглашавање својих прописа о заштити права интелектуалне својине са одредбама TRIPS-а. За најмање развијене земље тај рок је десет година.

9. Прво, у тим конвенцијама не постоји механизам за санкционисање држава потписница наведених конвенција које не обезбеђују адекватну заштиту права интелектуалне својине на својој територији. Друго, скоро све до тада усвојене конвенције садрже одредбе којима се пружа могућност државама да приликом приступања конвенцији задрже резерву на одредбе чије обавезивање не желе. Треће, један број држава нису потписнице наведених конвенција па их оне и не обавезују.

2. Заштите права интелектуалне својине у Србији

Иако је Краљевина Србија била једна од 11 земаља које су прве потписале и ратификовале Међународну конвенцију за заштиту индустријске својине¹⁰⁾ (Париску конвенцију из 1883.), заштита права интелектуалне својине у нашој земљи, ни законски а ни у практичном смислу није увек била на завидном нивоу. Озбиљнији приступ овом питању вршен је углавном у оним ситуацијама када смо на то били приморани одговарајућим билатералним или међународним актима,¹¹⁾ или је то било неопходно да би наше прописе усагласили са одредбама међународних и регионалних извора права, како би смо приступили одређеним институцијама.

Иако је заштита права интелектуалне својине у Србији данас на завидном нивоу, то се не може приписати нашем схватању о значају улагања инвестиција у интелектуалну својину, односно заштити инвеститора како би били стимулисани за инвестирање у нашу државу, већ чињеници да нас на то обавезују међународни акти и одређење наше земље да постанемо члан СТО и ЕУ, за шта је неопходно усаглашавање нашег целокупног права са међународним и европским стандардима.

Озбиљнији приступ законском уређењу интелектуалне својине у нашој земљи започет је 1995. године, усвајањем сета закона из области индустријске својине,¹²⁾ у којима је први пут после Другог светског рата индустријска својина третирана на начин који заслужује и који је уобичајен у свету. Тај процес је настављен 1998. године усвајањем Закона о ауторском и сродним правима¹³⁾ и Закона о заштити топографија интегрисаних кола.¹⁴⁾

После десетогодишње примене ових прописа током 2005. и 2006. године, целокупна област права интелектуалне својине у нашој земљи уређена је новим законским решењима и то не само законима који непосредно уређују материју интелектуалне својине већ и кривичним, царинским и другим законима.

С обзиром на ограничен обим овог рада, у истом није могуће указати на сва позитивна законска решења којима је у великој мери, бар у законодавном смислу, побољшан положај субјеката (домаћих и страних), који у Србији инвестирају у интелектуалну својину. Зато ће у даљим излагањима бити указано на четири, по на-

10. Бесаровић, Весна: Интелектуална својина (Индустријска својина и Ауторско право).- Београд, 2005. стр. 43.

11. Примера ради, Одредбама Сен-Жерменског уговора о миру између Савезничких и удружених сила и Аустрије од 10. септембра 1919. године, чак 13 веома обимних одредби односиле су се на обавезу наше земље у погледу доношења прописа из области индустријске својине и нелојалне конкуренције.- Шуман, Јанко: Законски прописи из области индустријске својине.- Загреб, 1931, стр. 411-420.

12. У марту 1995. године усвојени су Закон о патентима, Закон о жиговима, Закон о моделима и узорцима и Закон о географским ознакама порекла. Сви ови закони објављени су у Сл. листу СРЈ 15/95

13. Сл. лист СРЈ 24/98

14. Сл. лист СРЈ 12/98

шем мишљењу најзначајнија закона који заштиту права интелектуалне својине у Србији уређују први пут и који у доброј мери штите интересе инвеститора. Реч је о одредбама Кривичног законика Србије,¹⁵⁾ Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала,¹⁶⁾ одредбама Царинског закона¹⁷⁾ и Закона о посебним овлашћењима ради ефикасније заштите права интелектуалне својине.¹⁸⁾

2. 1. Кривичноправна заштита права интелектуалне својине у Србији

Усвајањем Закона о изменама и допунама кривичног закона Републике Србије, априла 2003. године, у кривичном праву наше земље, права интелектуалне својине се први пут озбиљније третирају са кривичноправног аспекта. Мада су у том моменту у Кривичном закону права интелектуалне својине само делимично дотакнута, то је ипак показало да се кроз кривичноправну заштиту могу остварити врло значајни резултати са гледишта заштите субјеката права интелектуалне својине.

У настојању да се кривичноправна заштита права интелектуалне својине у Србији уреди у складу са стандардима које прописује TRIPS (чл. 61) и да се кривотворење и пиратерија третирају у складу са опасностима које реално представљају по здравље и безбедност људи и у погледу заштите субјеката који улажу велике инвестиције у интелектуалну својину, 2005. година биће забележена као посебан датум у погледу заштите права интелектуалне својине у Србији.

Ова констатација произилази из две чињенице. Прво, у Кривичном законнику Србије из 2005. године, кривичноправној заштити права интелектуалне својине приступило се на озбиљнији начин у том смислу што је заштити права интелектуалне својине посвећена посебна глава (*Глава XX Кривична дела против интелектуалне својине*). Међутим, у овој глави нису обухваћена сва кривична дела из области интелектуалне својине, већ су нека (повреда жига и географске ознаке по рекла) сврстана у кривична дела против привреде (*Глава XXII–чл. 233*), док су кривична дела против безбедности рачунарских података (уствари ради се о повреди рачунарских програма као ауторског дела (прим. З.М.), сврстана у посебну главу (*Глава XXVII–чл. 298-304*). Замерка се може упутити законодавцу што у законнику није предвидео повреду права на топографију интегрисаних кола као кривично дело, иако је то данас једно од најзначајнијих и најпрофитабилнијих права интелектуалне својине, па тиме и посебно интересантно за кривотворење и пиратерију.

Према Кривичном законнику Србије, кривичним делима против интелектуалне својине сматрају се повреда моралних и имовинских права аутора и интерпретатора, повреда имовинских права аутора и носилаца сродних права (чл. 198-200

15. Сл. гласник РС 85/2005 исправка у Сл. Гласнику РС бр. 88/2005

16. Сл. гласник РС 61/2005

17. Сл. гласник РС 73/2003, 61/2005 и 85/2005

18. Сл. гласник РС 46/2006

КЗС), повреда проналазачког-патентног права (чл. 201 КЗС) и повреда права на дизајн (чл.202 КЗС).

Сматрамо да је у овој глави требало сместити и кривична дела повреде жига и повреде географске ознаке порекла, која су сврстана у кривична дела против привреде (*Глава XXII- чл. 233*) и кривична дела против безбедности рачунарских података, читава глава XXVII.

У ширем смислу, у овој глави могла би се налазити још три кривична дела из главе XXII: кривично дело одавања пословне тајне из члана 240 (када је у питању *Know-How*), кривично дело обмањивање купаца, из члана 244, и кривично дело фалсификовање знакова за обележавање робе, из члана 245.

Оно што се може упутити као критика законодавцу, јесте неједнак третман повреде права интелектуалне својине у погледу запрећене казне. Тако је на пример, у случају повреде моралних овлашћења аутора и интерпретатора запрећена новчана казна или казна затвора *до три године* (чл. 198, став 1 КЗС), док према члану 201, став 4 КЗС, ко неовлашћено поднесе пријаву патента или у пријави не наведе или лажно наведе проналазача, што је у суштини исто што и објављивање туђег дела или извођење туђе интерпретације под својим именом, запрећена казна је затвор *од шест месеци до пет година*. Посебно је интересантно да за аутора дизајна није предвиђена било каква кривичноправна заштита у случају повреде његових моралних овлашћења, док се права ствараоца топографије (ни имовинска ни морална) и не помињу.

Слична је ситуација и код повреде имовинских права аутора, односно носиоца сродних права и носиоца патента.

Према чл.199, став 3 КЗС, највећа запрећена казна затвора у случају неовлашћеног коришћења ауторског дела или предмета заштите сродног права је *до пет година* и то у ситуацији када је искоришћавање извршено у намери прибављања имовинске користи за себе или другог.

Према члану 201, став 2 КЗС, у случају када је повредом патента проузрокована штета у износу који прелази *милион динара*, запрећена казна је *од једне до осам година* затвора.

Интересантно је да је у Закону о изменама и допунама кривичног закона Србије из 2003. године, у члану 183а, став 3 за организовано вршење повреде имовинских права аутора и предмета заштите сродних права, била запрећена казна затвора *од три до осам година*. Није јасно зашто је законодавац сада прописао знатно блажу казну.

Друго, што је напред истакнуто а што је посебно значајно, јесте усвајање посебног Закона о организацији и надлежности државних органа за борбу против високотехнолошког криминала.

Када је реч о овом закону, његов значај је свакако велики и, уколико би се његове одредбе дословно примениле сигурно је да би се у погледу заштите права интелектуалне својине у Србији постигли највећи ефекти.

Наиме, према члану 2 овог закона, високотехнолошким криминалом сматра се вршење кривичних дела код којих се као објект или средство извршења кривичних дела јављају рачунари, рачунарске мреже, рачунарски подаци, као и њихови производи у материјалном или електронском облику, и сва ауторска дела која се могу употребити у електронском облику.

У погледу кривичноправне заштите интелектуалне својине, значај овог закона је вишеструк.

Пре свега, према члану 3, став 1, тачка 2 он се примењује ради откривања, кривичног гоњења и суђења и за кривична дела против интелектуалне својине. Поред тога, чланом 4, за поступање у предметима који представљају високо-технолошки криминал прописана је надлежност Окружног јавног тужилаштва у Београду за територију Републике Србије, у оквиру кога се образује посебно одељење за борбу против високотехнолошког криминала (Посебно тужилаштво). Посебним тужилаштвом руководи посебни тужилац за високотехно-лошки криминал, што је нова институција у нашем праву. Посебног тужиоца постаавља Републички јавни тужилац из реда јавних тужилаца и заменика који испуњавају услове, при чему се предност при постављењу даје лицима која поседују посебна знања из области информатичких технологија (чл. 5 Закона).

У циљу откривања учинилаца кривичних дела из области висо-котехнолошког криминала, у оквиру министарства унутрашњих послова образује се посебна служба за борбу против високотехнолошког криминала, која поступа по захтевима Посебног тужиоца (чл. 9 Закона).

За суђење за кривична дела из области високотехнолошког криминала надлежан је Окружни суд у Београду, за територију целе Републике Србије. У Окружном суду образује се посебно Веће за борбу против високотехнолошког криминала (чл. 10 и 11 Закона).

2. 2. Царинскоправна заштита права интелектуалне својине у Србији

Распрострањеност повреда права интелектуалне својине нелегалним увозом и пуштањем у промет робе у којој су опредељена права интелектуалне својине, услед неодговарајуће царинскоправне заштите, веома рано су уочиле земље чланице Европске уније. Ово због тога што је систем отвореног тржишта унутар Европске уније веома погодан да се кривотворена и пиратска роба након што се нађе на територији једне земље, без обзира да ли потиче од произвођача земље чланице Европске уније или на тржиште долази из неке треће државе, веома брзо нађе на читавом тржишту ЕУ. Зато су земље чланице ЕУ, већ у периоду када су ове појаве тек почеле да се шире, приступиле решавању овог проблема, истичући да је неопходно да се "*свим могућим мерама мора сиречији уношење фалсификованих роба на заједничко тржиште.*"

Први кораци у том циљу предузети су 1986. године када је донета прва Уредба бр. 3842/86 о мерама за забрану стављања у слободан промет фалсификованих производа.¹⁹⁾

Неколико година касније Савет ЕУ је, 22. децембра 1994. године, донео Уредбу бр. 3295/94 о мерама у циљу забране стављања у слободан промет, извоза, реизвоза и стављања под суспензивни режим пиратских и фалсификованих производа.²⁰⁾ У циљу извршења ове Уредбе донета је и посебна Уредба бр. 1367/95 од 16. јуна 1995. године²¹⁾.

Под утицајем Европске уније, одредбе о царинским мерама за спречавање кривотворења и пиратерије нашле су место и у TRIPСу (чл. 51-60), на основу чега су државе чланице обавезне да националним законодавством обезбеде да *царински органи на граничним прелазима предузимају мере у циљу спречавања уласка и пуштања у слободан промет кривотворене и пиратске робе.*

У складу са одредбама TRIPС-а и регулативом ЕУ, Србија је у Царинском закону овом питању посветила посебну главу (*Глава VI Мере заштите права интелектуалне својине на граници чл. 240-247*). На овај начин права интелектуалне својине први пут су у нашој земљи добила царински третман, што ће сигурно допринети заштити субјеката који улажу у интелектуалну својину, а примена закона у пракси то већ и показује.²²⁾

Суштина усвојених решења садржана је у одредбама чл. 240, 241, 242 и 244. Царинског закона. Наиме, према одредби чл. 240 Царинског закона, увоз, извоз или транзит робе којима се повређују права интелектуалне својине *није дозвољен*. У случају да се у току царинског поступка посумња да је у питању роба којом се повређују права интелектуалне својине, царински орган прекинуће царински поступак и задржати такву робу под царинским надзором. Прекид царинског поступка може се извршити по службеној дужности или на захтев носиоца права.

Прекид царинског поступка на захтев носиоца права може бити појединачан и општи. Појединачан захтев, носилац права интелектуалне својине може поднети ако је у питању тачно одређена пошиљка која је предмет царинског поступка. Оп-

19. ОЈЛ, 357/ 18.12.1986.

20. ОЈЛ, 133/ 22.12.1994.

21. ОЈЛ 133/ 17. 6.1995.

22. Овом приликом наводимо само неколико случајева у којима су царински органи примењујући одредбе Царинског закона о заштити права интелектуалне својине, открили повреду права и предузели законом прописане мере због повреде права интелектуалне својине. Тако је, на пример, дана 19.02.2006. године, откривена и одузета роба којом се повређују права интелектуалне својине у вредности од *400.000 евра*. Међу робом којом се повређују права интелектуалне својине пронађено је и *7.008* комада боца тоалетне воде водећих светских марки као што су: *Armani, Dolce, Chanel, Gabana, ECHO* и сл. Дана 3.10. на контролном пункту Бродарево, царинници, су спроводећи мере заштите права интелектуалне својине, прекинули царински поступак и привремено задржали *9.450* парчица патика са лажном ознаком *NIKE*, чија је вредност *11.300 долара*. Дана 12.7.2005. године, на контролном пункту Рудница на административној граници са Косовском Митровицом, царинници су код једног путника открили *1.176* *швајцарских музичких ЦД*. Дана 2.7.2005. године на аеродрому Ниш, откривена су два случаја повреде права интелектуалне својине и то тако што су код одређених путника пронађене мајице *PUMA, REPLAY, NIKE*. Више података о успеху царинских органа у откривању шверцоване робе којом се повређују права интелектуалне својине видети www.fcs.yu vesti.

шти захтев постоји у случају када носилац права унапред доставља царинском органу детаљне податке о оригиналној роби, произвођачима и дистрибутерима такве робе, као и све остале податке који царинском органу могу помоћи да идентификује пошиљке за које постоји сумња да повређују права интелектуалне својине (чл. 241, став 2 Царинског закона).

Кад царински орган по службеној дужности прекине царински поступак због сумње да је у питању роба којом се повређују права интелектуалне својине, о томе без одлагања обавештава: увозника, носиоца права интелектуалне својине (ако му је познат идентитет) и орган надлежан за заштиту права интелектуалне својине. Ово обавештавање се чини како би наведени субјекти, у прописаном року од 15 дана од дана пријема обавештења, покренули судски поступак због повреде права интелектуалне својине. У оправданим случајевима, и на захтев наведених лица, царински орган може тај рок продужити за још 15 дана. Ако у том року не буде покренут судски поступак, или суд на захтев носиоца права не донесе привремену меру на основу које се одлаже пуштање у промет задржане робе, надлежни царински орган је дужан да спроведе царински поступак и пусти робу у промет ако су испуњени услови за увоз, извоз или транзит (чл. 244, став 2 Царинског закона).

Мере заштите права интелектуалне својине, не примењују се на некомерцијалну робу, лични пртљаг и поклоне које уносе путници (чл. 60 TRIPS-а и чл. 246 Царинског закона).

2. 3. Заштита права интелектуалне својине од стране инспекцијских органа

Усвајањем Закона о посебним овлашћењима ради ефикасније заштите права интелектуалне својине, инспекцијски органи у Србији су први пут добили овлашћења да могу предузимати одговарајуће мере у циљу спречавања неовлашћеног искоришћавања права интелектуалне својине.

Одредбом члана 4 најпре је прописано да су производња, држање и промет робе, односно пружање услуга, којима се повређују права интелектуалне *својине забрањени*. Надлежни органи који су задужени за спровођење одредби овог закона су: министарство надлежно за послове трговине, туризма и услуга, преко тржишне и туристичке инспекције; министарство надлежно за послове здравља, преко здравствене и санитарне инспекције; министарство надлежно за послове урбанизма и грађевинарства, преко урбанистичке и грађевинске инспекције; министарство надлежно за послове финансија, преко пореских инспектора и пореске полиције; министарство надлежно за послове просвете и спорта преко просветне инспекције; министарство надлежно за науку и технолошки развој преко своје инспекције и Републичка радиодифузна агенција (чл. 6 Закона).

Надлежни инспекцијски органи, поступају по службеној дужности или на захтев носиоца права интелектуалне својине.

У спровођењу закона инспекцијски органи су овлашћени да привремено одузму сву затечену робу, односно све производе који су предмет или средство повреде права интелектуалне својине а могу изрећи и меру привремене забране обављања

делатности којом се повређује право интелектуалне својине. Лице коме је привремено одузета роба или производи има право да у року од 15 дана оспорава акт надлежног инспекцијског органа, а уколико то не учини у том року роба се коначно одузима и уништава. Истовремено са одузимањем робе, надлежни инспекцијски орган подноси пријаву јавном тужиоцу, односно органу за прекршаје ради покретања одговарајућег поступка због повреде права интелектуалне својине.

Надлежни инспекцијски органи могу поступати и по захтеву носиоца права интелектуалне својине. Захтев се подноси у писменој форми органу надлежном за вршење надзора у области заштите права интелектуалне својине за ону врсту права, односно робе на коју се захтев односи. Захтев може да буде појединачни, за тачно одређену робу, односно количину робе, или општи, ако се односи на све будуће количине робе у предложеном временском периоду (чл. 20 Закона).

Када је у поступку пред надлежним судом одлучено да се роба коначно одузме и уништи, односно искључи из промета, роба се уништава, односно уклања из промета на начин одређен одлуком суда, који укључује и уступање без накнаде у хуманитарне сврхе или продају ради рециклаже.

Казненим одредбама прописане су високе новчане казне за радње које су санкционисане као привредни преступи повреде права интелектуалне својине. Новчане казне крећу се у распону од 100.000 до 3.000.000 динара, за правно лице, односно од 10.000 до 200.000 динара за одговорно лице у правном лицу. Законом су такође запрећене високе новчане казне за радње које су санкционисане као прекршаји због повреде права интелектуалне својине (чл. 34-43 Закона).

Закључак

Инвестирање у интелектуалну својину данас је најскупља инвестиција. Зато је потребно да свака држава којој је стало до технолошког развоја националним законодавством пружи адекватну заштиту инвеститорима у интелектуално стваралаштво. Уосталом, свака држава на неки начин на то је и приморана, будући да ниједна држава не може постати чланица СТО уколико националним законодавством не уреди заштиту права интелектуалне својине у складу са принципима TRIPS. Усвајањем сета закона у Србији током 2005. и 2006. године, заштита инвеститора који улажу у интелектуалну својину у Србији, подигнута је на знатно виши ниво него што је то било до сада. Квалитет усвојених решења је у томе што су усвојени важећи стандарди међународног и регионалног карактера у погледу вредновања и третмана интелектуалне својине. Оно што се може приговорити усвојеним решењима јесте чињеница да и овога пута законодавац није на једнак начин вредновао права интелектуалне својине, бар када је реч о кривичноправној заштити. Примедба се може упутити и на чињеницу да до момента писања овог рада није именован Посебни тужилац за борбу против високотехнолошког криминала како је то предвиђено чланом 4 и 5 усвојеног закона. У сваком случају, усвојена решења ће свакако имати превентивни утицај на одвраћање од повреде права интелектуалне

својине, и на појачану заштиту инвеститора, а на законодавцу је да у будућим изменама законских решења у кривичноправну заштиту укључи и топографије интегрисаних кола, као и да за иста или слична дела повреде права интелектуалне својине пропише исте или сличне казне.

Zoran Miladinović, LL.D
Professor at the Faculty of Law, Niš

PROTECTION OF INVESTMENTS IN INTELLECTUAL PROPERTY IN SERBIA

Summary

The work deals with the issue of protecting investments in intellectual property in Serbia. In his work, the author points out and proves, by precise data, that investment into intellectual property today's the most expensive, but at the same time, the most profitable investment. Because of the fact that some individuals, by stealing intellectual property, earn enormous illegal profit at international level, TRIPS has been adopted requests from the member countries to, by national jurisdiction, by all means of legal protection (criminal, citizen, judicial and management measures) ensure judicial protection of intellectual property. In that sense Serbia adapted during 2005 and 2006 a whole range of laws which, almost completely implement the principles contained in the TRIPS and EU regulative. In that sense, the author concludes that, legal framework concerning, investors of intellectual property in Serbia may be sure that their rights are protected to apply these legal decisions in practice.

Key words: *Investments, Intellectual property, theft, criminal and judicial protection, customs and judicial protection, inspection protection.*